

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8112 Dep.
0032 OSLO
postmottak@kd.dep.no

20. oktober 2011

Vår ref. 288184/v3

Deres ref. 201102591

Høringsinnspill til NOU 2011:6 Et åpnere forskningssystem

NITO er Norges største arbeidstakerorganisasjon for ingeniører og teknologer, med 68.000 medlemmer. Våre medlemmer arbeider først og fremst med ingeniørfaglige og teknologiske utfordringer i praksis, men NITO organiserer også forskere, særlig innen bioingeniørfeltet.

Generelt

NITO støtter initiativet om å gi et bedre grunnlag for vurdering av de forskningspolitiske målene. Det er positivt at resultatene av ressursinnsatsen vurderes bredere, slik at vi kan unngå en endimensjonal debatt om ressursinnsats (3 %-målet).

NITO mener at et framtidig kunnskapssamfunn vil måtte bygges på dagens kunnskapsarbeidere, og at dette ikke kommer godt nok fram i rapporten. Utvalget tar bl.a. i kapittel 2.1 utgangspunkt i at kunnskap skal erstatte olje som grunnlag for økonomisk vekst. Et slikt utgangspunkt overser at økonomien i Norge i dag drives av kunnskapsarbeidere.

Vi er enig i at Norge må ha høye forskningsbevilgninger, og at Norge må ha høy absorberingsevne for å tilegne oss kunnskap internasjonalt. Forskningssystemet må imidlertid også vurderes ut fra at kunnskapsarbeiderne skal kunne utnytte forskningsresultatene i utviklingen av bedrifter og samfunn. Generelt mener vi utvalget lettere kunne oppnådd hensikten med mandatet (et bedre grunnlag for vurdering av resultater), om man også hadde vurdert de fem målene i forskningsmeldingen som ikke er tverrgående systemmål, og som forskningsmeldingen erklærer er de målene "samfunnet vil oppnå med forskningsinnsatsen".¹

Utvalgets vektlegging av forskningssystemet kan forklares ut fra et meget omfattende mandat. Forskningssystemet er sentralt i vurdering av resultater og ressursutnyttelse. NITO mener likevel at virkemidler i forhold til resultater også handler om hvordan forskningssystemet forholder seg til kunnskapsarbeidere, da dette selvsagt påvirker utvikling av nye problemstillinger. Utvalget antyder at norske innovative bedrifter samarbeider mindre med offentlige forskningsinstitusjoner enn tilsvarende bedrifter i sammenlignbare land, og at det er fare for at koblingen mellom næringslivet og det offentlige forskningssystemet er for svak. Utvalget kunne, etter NITOs oppfatning, gjort mer for å utarbeide et grunnlag for å vurdere om forskningssystemet er godt nok i forhold til kunnskapsspredning til privat og offentlig sektor. I den forbindelse kan NITO informere om at vi deltar i et Nordisk prosjekt i regi av Association of Nordic Engineers (ANE), som ser på hvordan små og mellomstore ingeniør-/teknologibaserte bedrifter samarbeider med forskningsinstitusjoner. Vi informerer gjerne om resultatene av dette prosjektet når det er ferdig i mai neste år.

¹ Disse målene er: Globale utfordringer, Bedre helse og helsetjenester, Velferds og forskningsbasert profesjonsutøvelse, Kunnskapsbasert næringsliv i hele landet, Næringsrelevant forskning på strategiske områder.

Forskerutdanning innen teknologifagene

NITO er bekymret for at det ser ut til å bli en stor mangel på kandidater med doktorgradsutdanning innen teknologiske fag. På kort sikt kan dette løses gjennom rekruttering av utenlandske arbeidstakere, men på lengre sikt må man også sørge for at det er et stort utvalg av mulige doktorgradsstudenter innen teknologiske fag i Norge. Utvalgets forslag om bedre samarbeid mellom institutter og Universitetssektoren er interessant i forhold til å øke kvalitet og volum av de teknologiske doktorgradene.

NITO støtter utvalgets anbefaling om at det gjøres en utredning der man går igjennom mulige insentiver for å styrke rekrutteringsbasen både til masterutdanning og forskerutdanning i teknologiske fag. Vi vil gjøre oppmerksom på at NITO har jobbet mye med rekruttering til realfag. Vi har bl.a. engasjert oss i kampanjer knyttet til å rekruttere og beholde, og "Det nytter" konferansen i samarbeid med NHO. NITO bidrar derfor gjerne til en utredning om styrking av rekrutteringsbasen innen teknologiske fag. Vi vil også minne om arbeidet som er gjort av forskergruppen på rekruttering til realfag ved Naturfagsenteret, bl.a. gjennom "Vilje-con-Valg" prosjektet.

Forøvrig er det slik at doktorgradsstudenter innen mange fag sliter med å gjennomføre påbegynt studium. NITO mener det burde gjennomføres tiltak som kan få opp prosentandelen som gjennomfører doktorgradsstudiet. Det er blant annet en utfordring at stipendiater i realiteten tildeles en midlertidig ansettelse i fire år, men at videre ansettelse som forsker er svært usikkert. NITO er for fast ansettelse etter fire år, men fireårsregelen for midlertidig ansettelse hindrer en mulig forlengelse. Her er det et klart behov for ordninger som kan bidra til at ferdige doktorgradsstudenter kan bruke tid til å søke nye forskningsprosjekter. Man kan for eksempel vurdere fast ansettelse av stipendiaten ved påbegynt stipendiatperiode og praktisere oppsigelse etter fem år. Da kan det femte året for eksempel benyttes til pliktarbeid kombinert med skriving av nye prosjektsøknader.

Resultatbasert omfordeling

Det er viktig å sørge for at høyskolene kan tilby forskningsbasert undervisning, og at studentene får delta i forskningsaktiviteter. NITO stiller spørsmål ved om resultatbasert omfordeling (RBO) er tilstrekkelig til å gi de statlige høyskolene insentiver til utvikling av forskning på egne premisser. Det meste av offentlige FoU-midler er konsentrert om et lite antall store institusjoner, der de fire breddeuniversitetene står for 77 % av forskningen i UoH sektoren. Når effektene av RBO er skissert å være at det favoriserer tradisjonelle universitetsfag, overkonsentrasjon av forskereliten samt at forskning og undervisning skilles med en tendens til å nedprioritere undervisningen, er dette effekter som ikke vil falle heldig ut for høyskolene. RBOs effekt på høyskolene understrekes av at det antydes i media at høyskolene gjennomfører mye forskning som får få følger. NITO mener derfor at RBO modellen må differensiere mer mellom universiteter og høyskoler, slik det i dag differensieres mellom ulike instituttkategorier, slik at høyskolene kan få forutsigbarhet og stimuleres til forskning av høy kvalitet. Gode forskningsbaserte høyskoler er et viktig grunnlag en mulig forskerkarriere.

Unyansert om fornyelse og mangfold i forskningen

Utvalget er opptatt av fornyelse av forskningssystemet gjennom økte midler til særlig original og tverrfaglig forskning. NITO er enig i at forskningssystemet må ha evne til fornyelse og gjøre koblinger utover sektorgrenser og fagfelt. Det er også klart at det er svært tid- og ressurskrevende å skrive gode prosjektsøknader. Dette blir et risikomoment når få søknader innvilges. I følge "Norsk veikart for forskningsinfrastruktur 2010" ble det søkt om prosjekter for 120 millioner kroner innen grunnforskning, mens kun 40 millioner ble tildelt. Det brukes med andre ord mye ressurser på å skrive søknader uten at det resulterer i bevilgninger til forskningsprosjekter. Vi støtter derfor utvalgets forslag til øke midler til en fri konkurransearena, der midlene ikke er tematisk bundet.

Ut fra begrunnelsen om fornyelse vil NITO imidlertid påpeke at mangfold i forskningen kan opprettholdes på mange måter. Forskning som har samfunnsrelevans og er tematisk orientert kan også bidra til fornyelse og mangfold, og er ikke kun et uttrykk for særinteresser, slik det antydes av

utvalget. Sektoransvaret innebærer et langsiktig ansvar for kunnskapsutvikling innen den enkelte sektor. Kunnskapsdepartementets midler som knyttes til tematiske satsinger kan heller ikke ses som et uttrykk for særinteresser. Sektoransvar og tematiske satsinger er uttrykk for en satsing på strategiske områder for samfunnet. Fri forskning har samtidig den faren at den kan fjerne seg fra samfunnet og trekke seg tilbake til det såkalte "elfenbenstårnet". Det er således fortsatt viktig at for eksempel de regionale helseforetakene bevarer sin forskningskapasitet.

Utvalget påpeker at mangfold må opprettholdes gjennom at forskningsrådets divisjoner er relativt uavhengige. NITO vil påpeke at også universitetene kan bidra til å opprettholdelse av mangfold ved at de i utgangspunktet er tiltenkt ulike roller koblet til regionale og nasjonale behov. Universitet i Stavanger er for eksempel ment å være et petroleumsorientert universitet, mens Universitetet for miljø og biovitenskap er rettet mot de biologiske fagene. Det er nå en bekymring for at universitetene er i ferd med å endre fagstruktur og blir likere hverandre i kampen om studenter. NITO mener at mangfold og et åpent forskningssystem også bør opprettholdes gjennom at universitetene klarer å utvikle seg i ulike retninger.

Medisinsk forskning og mulige konsekvenser av utvalgets forslag

I rapporten står det at det øremerkede FoU-tilskuddet til helseforetakene i 2010 var 458,8 millioner kroner. Helseforetakene brukte totalt 2,1 milliard til helseforskning. Midlene fra Forskningsrådets til medisinske fag var i 2010 661 millioner kroner. Dette innebærer at helseforetakene er den største aktøren i dagens helseforskning. De regionale helseforetakene (RHF) fungerer i realiteten som helseforskningsråd. Utvalget stiller spørsmål ved denne praksisen, og ønsker større arena og åpen fri konkurranse.

Det kommer ikke tydelig fram hvor stor andel av forskningsmidlene utvalget mener evt. skal flyttes fra RHF til åpen fri konkurranse. RHFene og helseforetakene sin satsing på forskning har bidratt til fokus regionalt og lokalt på å utvikle og forsterke forskningsmiljø. NITO tror ikke en sentralisering vil styrke f.eks helseforskningen i nord. Etter etablering av RHF og en styrking av forskningsfokus regionalt har publikasjonspoengene økt i flere av de regionene

Etter NITOs syn har utvalget ikke beskrevet godt nok hvordan evt. åpen konkurransearena kan styrke og utvikle unge forskningsmiljøer eller områder/fagmiljøer som er forskningssvake pt.

Bedre utnyttelse av ressursene

NITO er opptatt av effektiv utnyttelse av forskningsmidlene. At enkelte institusjoner har et stort antall forskere som nesten ikke publiserer er urovekkende. Vi mener likevel at automatisk tildeling av små driftsmidler til forskere med høy produksjonsrate blir en uhensiktsmessig detaljstyring. NITO mener det er en bedre ordning at dette er institusjonens ansvar og produksjon av artikler blir fulgt opp gjennom at dette lages offentlige statistikk på institusjonsnivå for dette, samt at det tas opp i styringsdialog. Vi slutter oss således til særmerknaden fra Gry Alsos, Astrid Lægreid og Randi Søggen om at automatisk tildeling av små driftsmidler innebærer en uhensiktsmessig detaljstyring på individnivå.

NITO mener også at utvalgets forslag om å belønne aktive forskere med mer tid og midler ikke vil falle heldig ut for tidkrevende grunnforskning. Bidragsyttere på artikler har ofte svært varierende grad av faglig bidrag til publikasjoner. Systemet kan fort føre til at man prioriterer kvantitet i form av flere artikler basert på en og samme spørreundersøkelse, framfor prioritering av kvalitet. Oppfølging av regjeringens plan for infrastruktur er også viktig for at forskere kan utnytte forskningsmidlene på en god måte.

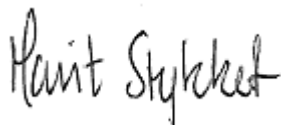
Indikatorer

Kunnskapsdepartementet ber spesielt om kommentarer til utvalgets forslag om å etablere et sett indikatorer som gir grunnlag for vurdering av sammenheng mellom mål, ressurser og resultater. NITO mener etablering av et sett med indikatorer er et gode som brukt på riktig måte kan bidra til økt oppmerksomhet og effektivitet i bruk av ressursene. Offentliggjøring av indikatorene er i seg selv egnet

til å skape debatt om ressursinnsats og resultater, og kan få fram nyttig informasjon om forskningssystemet.

Man må imidlertid vurdere flere faktorer enn vitenskapelig publisering når man måler resultater av forskningen. Antall presentasjoner på konferanser kan være et annet mål. Ordningen med nivå på tidsskrifter anbefales gjennomgått med tanke på å få en jevnere fordeling av midler til publisering. I dag gir nivå 2 tre ganger så høy utbetaling i forhold til nivå 1. Dette bidrar til at mange bruker flere måneder på å få publisert i nivå 2 tidsskrift også når det finnes nivå 1 tidsskrifter som er mer passende for artikkelen. NITO anbefaler derfor at dagens ordning gjennomgås for å få en ordning som gir gode insentiv til publisering og en hensiktsmessig fordeling av midlene til publisering.

Med vennlig hilsen

Marit Stykket
President

Lars Øystein Eriksen
Utredet